

למכוון בו. אמנם ברגלים שהיו שם כל ישראל אז יצטרכו כל המשמרות כלם, לפיכך היתה יד הכל שוה במה שהיה בא מחמת הרגל.

המצוה ל"ו שישא כהן גדול בתולה שנאמר והוא אשה בבתוליה יקח¹. לשון הר"ם בס"ה² צוה הכהן לישא בתולה והוא אמרו יתעלה והוא אשה בתוליה יקח, ובביאור אמרו³ עושה היה ר' עקיבא ממזר אפילו מחייבי עשה, ובארו זה כשהיה כהן גדול בא על בלתי בתולה שהיא אסורה לו בעשה⁴, שהשרש אצלנו לאו הבא מכלל עשה עשה⁵. הנה כבר התבאר שהיא מצות עשה. ואמרו ג"כ⁶ המצוה על הבתולה ע"כ.

וכונת מצוה זו לשלמות ומעלת הכהן להמציא לו אשה היותר הגונה שאפשר להיות, ושלא ישתמש בכלי שנשתמש בו אחר, והתבונן בדקדוקי רבותינו הקדושים בענין מצוה זו אמרו⁷ אשה ולא קטנה, וזה ידוע שאין זוג הקטנה נאות, גם אינו המכוון באישות להעמיד המין⁸. בבתוליה ולא בוגרת כי הבוגרת היא כחבית פתוחה⁹. גם כי אולי נתעורר טבעה וחפצה באחר, והכונה באה כדי שתהיה כל תשוקתה אל אישה וזרעם יהיה נכון. ומה שבאה הקבלה האמתית שאם נבעלה לבהמה כשרה לפי דעת הר"ם¹⁰ מפני שזה דבר שאינו מצוי. והכונה בזה ג"כ שעקר המצוה בבתולה בלתי בוגרת ולא בעולה, לשלמות טבעה שלא תתעורר לאדם אחר, ונבעלה לבהמה לא התעורר טבעה כי לא יתעורר הטבע אלא במינו. ומוכת עץ שהיא אסורה מפני שהיא כבעלת מום באותו אבר, ואולי יזיק לה המשגל מפני הכאת העץ באותו אבר, מה שאין כן כשנשרו בתוליה ע"י בעילה באי זו בעילה שתהיה. והתבונן בדקדוקם איך כוננו לכונה שאמרנו אמרו שאם נשא בעולה מוציא בגט¹¹ מאשר היתה לאיש. וזה דבר ידוע שטבעה נתעורר, גם יצא מכלל בתולה בודאי, ואם נשא בוגרת או מוכת עץ יקיים, כמו שאמרו¹² שאינו נושא שתי נשים כאחד מאמרו והוא אשה בבתוליה יקח אחת ולא שתיים, למעט המעשה ההוא, כי הטבע יתעורר בתלוף הצורות, ואין ראוי להשתמש בו אלא בהכרחי לבד.

המצוה ל"ז להקריב במקדש שני כבשים בכל יום, שנאמר¹³ את הכבש האחד תעשה בבקר וגו'. אמנם ענין הקרבנות כתב הר"ם בפ' ל"ב בשלישי¹⁴ וז"ל כשתבונן בפעולות האלקיות ר"ל הטבעיות, יתבאר לך מהם תחבולות ה' וחכמתו בבריאת בעלי חיים, והדרגת תנועת האברים ושכונתם קצתם בקצתם, וכן יתבאר לך חכמתו ותחבולתו מהדרגת עניני כלל האיש ענין אחר ענין, והמשל בהדרגת תנועותיו ותכונת האברים וכו'. וכמו זאת ההדרגה בעצמה עם המנהיג ההוא ית' באו דברים רבים בתורתנו, והוא שאי אפשר לצאת

לו. 1 סהמ"צ לר"מ עשין לה, רמב"ם איסורי ביאה פי"ז הי"ג ה"ט"ו. 2 ויקרא כא יג.
3 יבמות מט א וש"נ. 4 ע"י כתובות ל א. 5 פסחים מא ב, יבמות נד ב וש"נ.
6 הוריות יא ב. 7 יבמות נ א ב כה"ע. 8 ע"י סנהדרין עו א. וע"י סדא"ר פ"ב.
9 עיין כתובות טו ב. 10 רמב"ם ה' איסורי ביאה פי"ח ה"א. 11 יבמות שם.
לז 1 סהמ"צ עשין לט. 2 במדבר כח ד. 3 מורה נבוכים ח"ג פל"ב (עמ' שמו"ז).

מן ההפך אל ההפך פתאם, ולזה אי אפשר לפי טבע האדם שיניח כל מה שהרגיל בו פתאום. וכאשר שלח ה' משה רבינו ע"ה לתתנו ממלכת כהנים וגוי קדוש⁴ בידיעתו יתעלה, כמו שביאר ואמר⁵ אתה הראית לדעת וגו' וידעת היום והשבות וגו'⁶, ולהנתן לעבדתו כמו שאמר⁷ ולעבדו בכל לבבכם, ואמר⁸ ועבדתם את ה' אלקיכם, ואמר⁹ ואותו תעבדו. והיה המנהג המפורסם בעולם כלו שהיו אז רגילים בו, והעבודה הכוללת אשר גדלו עליה להקריב מיני ב"ח בהיכלות ההם שהיו מעמידין בהם הצלמים ולהשתחוות להם ולקטר לפניהם, והעובדים הפרושים היו אז האנשים הנתונים להיכלות ההן העשויים לכוכבים כמו שבארנו¹⁰, לא גזרה חכמתו וערמתו המבוארת בכל בריותיו, שיצונו להניח מיני העבודות ההם כלם ולבטלם, כי אז היה מה שלא יעלה בלב לקבלו לפי טבע האדם שהוא נוטה תמיד למורגל, והיה דומה אז כאלו יבא בזמנו זה שיקרא לעבודת ה', ויאמר ה' צוה אתכם שלא תתפללו אליו ולא תצומו ולא תבקשו תשועתו בעת צרה, אבל תהיה עבודתכם מחשבה מבלתי מעשה. ומפני זה השאיר ה' מיני העבודות ההם והעתיקם מהיותם לנבראים ולענינים דמיוניים שאין אמתות להם, לשמו יתעלה, וצונו לעשותם לו יתעלה, וצונו לבנות היכל לו ועשו לי מקדש¹¹, ושיהא מזבח לשמו מזבח אדמה תעשה לי¹², ושיהא קרבן לו, כי יקריב מכם קרבן לה'¹³, ושישתחו לו ושיקטירו לפניו. והזהיר מעשות דבר מאלו המעשים לזולתו זובח לאלקים יחרם וגו'¹⁴, כי לא תשתחוה לאל אחר וגו'¹⁵, והפריש כהנים לעבודת בית המקדש אמר¹⁶ וכהנו לי, ע"כ.

וממאמרים רבים מרבותינו יתבאר טעם הקרבנות כטעם הר"ם, אמר במדרש אליהוא רבה¹⁷ וכי יש רעבון לפני המקום, אלא לא עשיתי דבר זה אלא כדי להרחיק ע"ז מכם, הה"ד¹⁸ ואל פתח אהל מעד לא הביאו. בויקרא רבה¹⁹ משל לבן מלך שהיה אוכל נבלות, ולרוב רגילותו בהן לא היה יכול המלך להפרישו וצוה לאכלן על שלחנו. ונמצא בהגדה²⁰ ריש לקיש אמר מוטב שיקריבו לשם שמים ואל יקריבו לשם ע"ז. במדרש תנחומא²¹ איש איש מבית ישראל אשר ישחט יגו' ואל פתח אהל מועד לא הביאו²², א"ר ישמעאל מפני מה, שהיו להוטין אחר ע"ז אסר להן לשחוט חוץ מאהל מיעד. ובספרי²³ צו את בני ישראל את קרבני לחמי²⁴ למה נאמר, לפי שהוא אומר²⁵ יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניו. משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקידתו על בניה, ואמרה לו בבקשה ממך הזהר על בני, אמר לה עד שאת מפקידני על בני [פקדי בני עלי שלא ימרדו בי ושלא ינהגו בי מנהג בזיון, כך אמר לו הקב"ה עד שאתה מפקדני על בני]²⁶ פקוד את

4 שמות יט ו.	5 דברים ד לה.	6 שם שם לט.	7 שם יא יג.	8 שמות כג כה.
9 דברים יג ה.	10 מו"נ שם פכ"ט.	11 שמות כה ה.	12 שם כ כד.	
13 ויקרא א ב.	14 שמות כב יט.	15 שם לד יד.	16 שם כח מא.	
17 סדא"ר (פכ"ח) פכ"ט (עמ' 143).	18 וישב הלשון אחר, ועי' פסיק"ר פיס' טו.	19 ויקרא יז ד.	20 ל"מ כעת.	
21 תנחומא אח"מ יא.	22 ויקרא יז גיד.	23 ספרי פנחס פיס' קמב, ע"ש.	24 במדבר כח ב.	25 במדבר כז טו.
26 נשמש מחה"ד והוספתי ע"פ הספרי.				

בני עלי שלא ימרדו בי ושלא ימירו את כבודי באל נכר, וכן הוא אומר ²⁷ כי אביאנו אל האדמה ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלקים אחרים, לכך נאמר צו את בני ישראל את קרבני לחמי. ושמעתי בשם קצת מבעלי העיון ²⁸ כתבו בענין כונת הקרבנות דברים לא נתבררו לי, כי אין בדברים ההם דבר מועיל לחזק אמונה או להשיג דעת אמת, או לחזק קיום התורה והמצות. אך מדעתי, הדעת שיש להם בביאור זה ראוי להרחיקו לפי אמונת דעת תורתנו, לפי שיראה שהם נטו בכונת הקרבנות אל הורדת כחות עליונים ²⁹ לכן לא אכתוב דעתם.

ואמנם אכתוב הדברים אשר נפל בהם בין קצת המעיינים על באור הר"ם בכונת הקרבנות. אמרו ³⁰ אם הכונה בקרבנות כדעת הר"ם ואין להם כונה כלל בעצמם, מה נאמר בקרבנות האבות ³¹ שנאמר בהם לריח ניחוח לה' ³². וביחוד אמרו מה נאמר במנחת הבל ששעה אל מנחתו ³² והיה יחיד, עד שאי אפשר לומר בו שהיה כן להעתיק דעת ההמון. וכן מה נאמר ברבוי המצות שבאו בקרבנות ובפרטיהן בשבתות ובחדשים וברגלים ובחוטאים ובטמאים ובקרבנות שבאו ביחידים אנשים שרידים, כגון כהן גדול ונשים, וכן מה נאמר ביעודים יעדו הנביאים לעתיד שישובו הקרבנות ³³ אם אין להם ענין מכוון לעצמם. וכן מה נאמר בלשון הכתוב באמרו ³⁴ את קרבני לחמי לאשי.

וקודם שאבאר הענינים האחרים אבאר הפסוק, כבר בארנו במצות תפלה ³⁵ שהכונה בעבודת ה' לשלמות נפשנו למען נדבק בה' והדבקות בה' יהיה. או בהערה שכלית שזה יביא אל השלמות, או במחשבה או במעשה שיסיר אמונת דעות בלתי אמתיות. ולפי זה הדרך אמרו בספרי ³⁶ ובו תדבקון ³⁷ הפרישו עצמכם מעבודה זרה והדבקו בה'. וכל מעשה שיעשה להעתיק אמונה כוזבת, ייחס הדבר ההוא להתקרבות או להדבקות אל ה' יתעלה באשר יהיה זה סבה להתקרב אליו, ולפי זה איננו זר לבאר לפי כונת הר"ם אמרו את קרבני לחמי לאשי, כי כאשר יעתיקם זה מענין ע"ז ראוי ליחסו אל לחם ה'. עם מה שיתבאר שהקרבנות בצד מה, היו להערה שכלית שהוא מזון הנפש, ומן הראוי שייחס זה אל לחם ה'. וכן "ריח ניחוחי", וכן לזכרון לפני ה' ³⁸, כי כל הערה שכלית תהיה לריח ניחוח לה' ולזכרון, ומן המבואר ג"כ בביאור לחמי לאשי ולריח ניחוחי, שה' צוה במעשה הקרבנות להעתיקם ממה שהורגלו בו, ושיקריבו אליו כל מה שיקריבו, א"כ ראוי שיתואר זה אליו, ולפי זאת הכונה אמרו רבותינו במנחות ³⁹ בא וראה מה כתוב בפרשת קרבנות שלא נאמר בהם אל ולא אלקים אלא לה', שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין. לחלוק הכונה בזה מבוארת, כי "אלקים" שם משותף יאמר על הגלגלים ⁴⁰ וכדי שלא יחשב בזה כי ההקרבה והקטור למלאכת השמים כעבודת הקודמים

27 דברים לא ב. 28 ע"י רמב"ן עה"ת ויקרא א, ורלב"ג שם, ספר הזכרון להריטב"א פ"ט, רבנו בחיי ויקרא א ט ופ"י שם טוב למו"נ ועוד. 29 ע"י רבנו בחיי שם. 30 ע"י רמב"ן ורבנו בחיי שם. 31 בנח נאמר בראשית ח כא: וירח ה' את ריח הניחוח, ע"י רמב"ן. 32 בראשית ד ד. 33 ראה ישעי' נו ז, ירמיה יז כי, יחזקאל מג יח ועוד. 34 במדבר כח ב. 35 למעלה עשין יט. 36 ספרי דברים פ"ס פה. 37 דברים יג ה. 38 שמות ל טו. 39 קי א. 40 זו שיטתו של ספרנו.

והדבר אשר יקשה מענין הקרבנות האבות, עם העיון האמתי ⁴¹ יראה שאין בענין זה סותר לכונת הר"ם. וזה כי דבר ידוע ⁴² הוא כי האבות והנביאים לאמת ולחזק אמתת מציאות האלקות בלבבם, היו מתארים קצת תוארים, ומדברים בהרחבת לשון בתארים, ועושים קצת מעשים אשר ענינים אלו, ודברים אלו לא יותרו להמון בשום צד, אך צריך להזהירם מאלו התארים והדברים ועשיית המעשים ההם להרחיק האמנת הגשמות הקרובה להמון. אמנם האבות והנביאים עם שלמותם ודבקות שכלם בשם, היה לבם נכון ובטוח לבל יפלו במכמורת דמיונות הדעות הכוזבות, הלא ידעת מאמר רבותינו אמרם ⁴³ גדול כחם של נביאים שמדמין צורה ליוצרה, והיה הפלגת זה המאמץ להרחיק דבר זה מההמון. אמנם מה שמדמים צורה ליוצרה, תמצא במראות הנביאים שהיו מתארים השגתם במציאות ה' בישיבה, גם בתאר אדם ⁴⁴. וכבר ידעת מאמרים רבים ואזהרות רבות בתורה להרחיק דבר זה. אמר ⁴⁵ ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה, וכמה אזהרות באו בעניני ע"ז להרחיק כל אלו הענינים כמו שיתבאר במקומם. וידעת מאמר הנביא אמרו ⁴⁶ ואל מי תדמיוני ואשוה. וכן רבים. וידעת ג'כ אמרם בהרחקת הדבור שמור רגלך וכו' ⁴⁷, אל תבהל פיד וגו' על כן יהיו דבריך מעטים ⁴⁸. ואמר דוד ⁴⁹ לך דומיה תהלה, ואמר ⁵⁰ אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה, וכן פסוקים רבים.

וידעת מאמר רבותינו ⁵¹ בספור התוארים כי גם האל הגבור והנורא אלו לא אמרה משה רבינו ע"ה ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה לא אמרינו להי. התבונן איך אמרו שאעפ"י שאמרם משה רבינו לא אמרינו להו אלמלא תקנינהו אנשי כנסת הגדולה, וכן ידעת אזהרת הקמת מצבה ⁵², ואמרו רבותינו ⁵³ מצבה שהיתה אהובה לאבות שנואה לבנים, וכן ידעת אזהרת נטיעת אילן אצל מקדש ⁵⁴ לתכלית הרחקה מענין מנהגיהם. ואם הדבור בתארים והקמת המצבה אשר אין בו דבר מורגש גשמי להמון כענין הקרבנות הוזהר מן ההמון ליראת דמיון התגשמות, כ"ש שהיה מן הראוי להרחיק מהם ענין הקרבנות, אף כי לא יביא בהן מציה אם לא לפי הכונה אשר באר הר"ם לרוב הרגלם בדברים ההם והיה קשה להעתיקם, וצוה ה' שיעשו הקרבנות אליו ולשמו. על צד הכונה השנית כמו שבאר הר"ם. אמנם הקמת המצבות ונטיעת האלנות לא היה דבר מורגל לכל ההמון, ודי להם באזהרה לבד אך בענין הקרבנות שהורגלו בזה הרבה היצרכו להעתיקם בענין אשר ירחיקם מן האמונות הקודמות, והוא כאשר נאמר בו ⁵⁵ להי, וגם התנו בה הדברים ירחיקום מן המורגל כפי מה שמבואר בתורה, ובאה הקבלה האמתית ⁵⁶ והוא שצריך שתהא מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם זבח, ושהזבח להי, ושיקטירו לאישים, ושהקטרתו לריח ניחוח בלבד, ושיהיה

41 עי' מו"נ ח"א פמ"ו (עמ' סט). וראה מפרשי המורה בביאור מאמר זה עי' גרבוני כספי אפודי שם טוב ועוד. 42 בר"ר פכ"ז א. 43 עי' מו"נ ח"א פי"א ופכ"ו. 44 דברים ד טו. 45 ישעי' מ כה. 46 קהלת ד יז. 47 שם ה א וצ"ל: על פיד. 48 תהלים סה ב. 49 שם ד ה. 50 ברכות לג ב. 51 דברים טז כב: ולא תקים לך מצבה. 52 ספרי דברים פיס' קמו. 53 דברים שם כא: לא תטע לך אשרה וגו'. 54 ויקרא א ב ועוד.

זה נחת רוח בפני הקב"ה. אמנם שתהא השחיטה לשם זבח⁵⁵, ושהזבח לה' כדי שלא יחשב בו מחשבה אחרת כמו שבארנו כאשר נאמר על הקרבנות לה', ושיקטירו לאישים להוראה שאין אכילה למעלה, ושהקטרתו לריח נחוח בלבד להערה שכלית שהיא ריח ניחוח לפני ה' כמו שבארנו.

גם באו אזהרות בענין הקרבנות להרחק מן הדעות והאמונות הקודמות, וזה שלא ישחטו אלא במקום מיוחד⁵⁶, ועונש גדול למי ששחט בחוץ⁵⁷, וכן שלא יקריבו רק אנשים מיוחדים לעבודת ה'⁵⁸ שפתיים ישמרו דעת ותורה יבקשו מפייהם⁵⁹, והם ילמדו דעת את העם לכונת הקרבנות.

ומה שיקשה ג"כ רבוי המצות בענין הקרבנות בשבתות וברגלים ובחוטאים ובטמאים בימי טהרתם, אפשר שאלו הדברים היו קדומים ומורגלים להם ונצטוו שיעשו לשם לפי הדרך שבארנו. או אפשר כי כאשר גזרה חכמת ה' לצוותם על הקרבנות לפי הכונה שכתב הר"ם, היה מחכמת ה' שיבא הצווי בקרבנות בדרך שיושכל בהם ענין, ר"ל שיתעוררו במעשה הקרבנות על דבר אשר בשבילו יבאו הקרבנות, וזה כי העולה שכלה כליל להעלות ריח ניחוח, להערה שההתקרבות אל ה' בכליון ענין חומרי וגופני, וישאר ברוחו לבד העולה היא למעלה, ואז יהיה להם לריח ניחוח לה'. ויש קצת רמז ג"כ כאשר כל העולות שהם ממין הבהמה היו זכרים, והקרבה בחלב ודם, שהדם העמדת החי⁶⁰, והחלב הוא מיטב בעל חיים, ויהיה רמז להמעטת דמו וחלבו אשר בזה חיי גופו והם סבת חטא האדם. וזאת כונת רב ששת שהיה אומר⁶¹ ביום התענית בזמן שבית המקדש קיים היה אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריב ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לה, ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפניך ה' אלקי שיהיה חלבי ודמי שנתמעט ממני כמונחים על המזבח ותרצני, ואל זאת הכונה אמרו רבותינו⁶² נפש כי יקריב מכם קרבן לה'⁶³ מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו לפני, ועם הכונה שכתבנו במה שיש מן ההערה בקרבנות נמצא כאלו מקריב נפשו לה', ובילמדנו⁶⁴ אמר הקב"ה בני לא מפני שיש אכילה ושתיה לפני אמרתי לכם אלא בשביל הריח, שתהיו ערבים ונוחים לפני כריח ניחות. ובספרי⁶⁵ כשם שנאמר ריח ניחות בשור⁶⁶ כך נאמר ריח ניחות בצאן⁶⁷ וכך נאמר בעוף⁶⁸ ללמדך שאחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים, וללמדך שאין לפניו אלא שיאמר ויעשה רצונו, וכן הוא אומר⁶⁹ אם ארעב לא אומר לך וגו', שומעני יש לפניו אכילה ושתיה ת"ל⁷⁰ האוכל בשר אבירים ואם אמרתי זבח לי תודה בשביל שאעשה רצונך.

הנה בארנו שיש הערה בקרבנות במעשה עצמו, וכן יש הערה בדברים אשר יבאו עליהם הקרבנות, כי אשר יבאו על שגגת חטא יעוררו לכלות פשע

55 זבחים מז ב ושם: לשם זבח לשם השם לשם אשים לשם ריח לשם ניחות.
 55 עיי' זבחים ד א. 56 זבחים מח א. 57 ויקרא יז ד, זבחים קו א. 58 כלומר רק הכהנים עיי' ויקרא א ה. 59 מלאכי א ז. 60 כלומר קיומו של החי והדם הוא הנפש.
 61 ברכות יז א בשינויים קלים. 62 מנחות קד ב. 63 צ"ל: ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה', ויקרא ב א. 64 תנחומא תצוה יד. 65 ספרי במדבר פיס' קמג, והובא כאן בשינויים. 66 ויקרא א ט. 67 שם שם יג. 68 שם יז. 69 תהלים נ יב.

ולהתם חטאת⁷¹, והר"ם מורה צדק באר טעם בקצת פרטי הקרבנות פ' מ"ו משלישי⁷² ולא נכתוב כל לשונו הנה באשר יארך הענין, וכבר כתבנו פעמים כי מה שנכתוב מלשון הר"ם הוא במה שנתעורר במאמריו הצודקים על באור פסוק מן התורה או הנביאים ומאמרי רבותינו, ואעפ"י שיש הערה במה שכתב לכוונת הקרבנות, מאשר יארך לנו הענין יספיק לנו כשנזכור הפסוקים שבאר בהם הר"ם כונתנו בענין הקרבנות, והם פ' ל"ב⁷³ ופ' מ"ה⁷⁴ ופמ"ו⁷⁵ משלישי. ועתה נכתוב בקצור חלוקות הקרבנות במעשיהם, ונביא תחלה מה שמצאנו בילמדנו⁷⁶ יש בו קצת הערה על מעשה הקרבנות, וזאת תורת זבח השלמים⁷⁷ זש"ה⁷⁸ אשמעה מה ידבר האל ה' כי ידבר שלום, אמרו אומות העולם לבלעם למה אמר הקב"ה לישראל שיהיו מקריבים לו קרבנות ולנו לא אמר [כלום, אמר] להם הקרבנות אינם אלא שלום, ומי שקבל את התורה שכתוב בה שלום צריך שיקריב קרבנות, אתם מתחלה פסלתם אותה ועכשו אתם מבקשים להקריב קרבנות שנ' ⁷⁹ ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, לכך נאמר אשמעה מה ידבר האל ה' כי ידבר שלום, ומה דבר זאת תורת זבח השלמים, ולמה נאמר „זבח השלמים” שהוא עושה שלום בין המזבח ובין הכהנים ובין ישראל לאביהם שבשמים, היאך העולה אין כתיב בה שלום, ולא בחטאת ולא באשם, אלא בתודה, בא וראה העולה היתה כלה כליל לאישים, והחטאת היה דמה ואמוריה למזבח ועורה ובשרה לכהנים, אבל לישראל לא היה ממנה הנאה, וכן האשם, אבל התודה היתה דמה ואמוריה למזבח וחזה ושוק לכהנים, ועורה ובשרה לישראל, נמצאת עושה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים⁸⁰ ובין המזבח ובין הכהנים, לפיכך נקראת זבח השלמים שנעשית שלום לכל.

וזאת⁸⁰ תורת זבח השלמים כשהיו מקריבים זבח השלמים היה הקב"ה נושא להם פנים שנ' ⁸¹ ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום. ואם⁸² על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה⁸³ ראה היאך הקב"ה סולח עונותיהם של ישראל, ראה מה היו מקריבין להקב"ה והקריב על זבח התודה, אלא אמר הקב"ה מי שיש לו פר יביא פר, ומי שאין לו פר יביא איל, ומי שאין לו איל יביא שה, ומי שאין לו שה יביא יונה, ומי שאין לו אחד מאלו יביא סלת, ומי שאין לו סלת ולא כלום יביא דברים שנ' ⁸⁴ קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ותאמר שהוא מקובל, אמר הקב"ה הן ונשלמה פרים שפתינו, למה שאין תשובה לפני הקב"ה יותר מן ההודאה, לכך נאמ' אם על תודה יקריבנו. וזאת⁸⁵ תורת זבח השלמים את מוצא כל הקרבנות שהיו מביאין היו באים על העברות אשם כשהיה מי הוא מקריבו היה מקריבו על עונות, שנאמר ⁸⁶ ויתנו ידם להוציא נשיהם ואשמים איל צאן על אשמתם. והחטאת היה בו על השגגה שנא' ⁸⁷ וחטאתם לפני ה' על

70 שם שם יג.	71 דניאל ט כד.	72 מו"נ ח"ג פמ"ו (עמ' שפא).	73 מו"נ ח"ג
פל"ב (עמ' שפא).	74 שם שם פמ"ה (עמ' שמו).	75 שם פמ"ו (עמ' שעז).	
76 תנחומא צו ד.	77 ויקרא ז יא.	78 תהלים פה ט.	79 שם כט יא.
80 תנחומא צו ה.	81 במדבר ו כה.	82 תנחומא שם ו.	83 ויקרא ו יב.
84 הושע יד ג.	85 תנחומא שם ז.	86 עזרא י יט.	87 במדבר טו כה.

שגגתם, עולה היתה באה על הרהור הלב שנ' ⁸⁸ והשכים בבקר והעלה עולות וגו' כי אמר וגו' וברכו אלקי בלבבם וגו', אבל התודה כשהיתה באה על חנם היתה באה, אמר הקב"ה זו חביבה עלי מכל הקרבנות, אמר דוד ⁸⁹ זובח תודה יכבדני, יכבדני אינו אומר אלא יכבדני, שני פעמים בעולם הזה ובעולם הבא. ואחר שהבאנו זה המאמר נאמר כי שלשה מינין חלוקין יש במעשה הקרבנות, העולות היו כלן כליל וכבר בארנו מה שיש בהן מן ההערה. והחטאות היו נאכלין לכהנים מלבד האמורין שהיו קרבין, לכוונה שכבר כתבנו. והשלמים היו נאכלים לבעלים מלבד חזה ושוק שנתן לכהנים.

ומה שצריך שנתעורר עליו כי בכל מוספני החדשים והרגלים וראש השנה ויום הכפורים וברוב הקרבנות היה בהן קרבן חטאת, ובקרבנות התמידין ומוסף שבת לא היה בהם חטאת, ורבותינו בארו בשבועות פרק ראשון ⁹⁰ על מה הם מכפרים, ואמרו ⁹¹ שרוב החטאות היו שעירי עזים בעבור שחטאת ישראל היה בשעיר רמז למכירת יוסף. וכבר כתב הר"ם פ' מ"ו משלישי ⁹² לחלק זה המאמר דברים יש בהם תועלת בהערת הקרבנות. ואשר יראה לי מה שלא בא קרבן חטאת בשבתות ובתמידין, כי התמידין באו לכוונה שכתב הר"ם לפי הרגלים, ואינן באים על חטא, והיו כלם עולות, לכוונה שכבר כתבנו בעולות, ורבותינו אמרו ⁹³ על עולה שבאה על הרהור הלב, וזה הענין, ויבאר לכוונה שכתבנו בעולות כי הם להערה נפשית, והחטא הגדול בנפש הוא הרהור הלב, וכן נראה לי שמוסף שבת לא היה בא על חטא, אך לכוונה שכתבנו בתמידין, ואפשר שזה היה דבר מורגל להם להוסיף ביום הידוע להם ליום אידם קרבן אחד למוסף.

ויש לנו הערה בענין קרבן מוסף אשר יבא בשבת, והוא כי הקרבנות היו באים בענין זריחת השמש ושקיעתו ⁹⁴, שקרבן של שחר היה מצותו משיאור היום ⁹⁵ ועד ד' שעות ⁹⁶ שעליית השמש נראית. וקרבן של בין הערבים היה משבע שעות ולמעלה ⁹⁷ שנראית התחלת שקיעת השמש. ומפני שהן היו עושים מהשמש האלוק הגדול היו מקריבים אליו בעת זריחתו לתועלת המושג להם בזריחת השמש, וכן בעת שקיעתו, שכל זה מצד תנועת השמש. ולפי כונה זו יראה לי שבארו רבותינו שמהא שחיטת התמידין כנגד השמש וזה אמרם ⁹⁸ שנים ליום עולה תמיד ⁹⁹, מכאן אמרו תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה ושל בין הערבים על קרן מזרחית צפונית נתון על טבעת שניה. והיתה הכונה בזה שישחטו כנגד השמש לשם ה', לעורר שה' הוא סבת הכל. ובימי המנוחה אפשר שהיו מוסיפין קרבן אחד לעת עמידת השמש כדרך שבארו רבותינו בירושלמי ¹⁰⁰ בזמן התפלות, כמו שכתבנו במצות התפלה ¹⁰¹. ולפי זה הדרך היה בא מוסף בשבתות ובראשי חודשים ובמועדים, אמנם בא בראשי חודשים חטאת מה שאין כן בשבת, מפני שזה היה צריך לכפרה.

88 איוב א ה. 89 תהלים נ כג. 90 שבועות ב א. 91 תו"כ שמיני מכילתא דמלואים ה"ג. 92 עמ' שפ. 93 תנחומא שם ועוד ויק"ר פ"ז ג, תנחומא תצוה טו. 94 יומא סב ב תמיד לא א: שנים ליום כנגד היום — כנגד השמש. 95 תמיד ל א. 96 ברכות כו ב וש"נ. 97 פסחים נח ב ועוד. 98 תמיד לא ב. 99 במדבר כח ג. 100 ירוש' ברכות פ"ד ה"א. 101 עשין יט.

כי רבים חוטאים בענין חדוש הלבנה ומכונים לעשות פעולותיהם או להמנע מהם לפי חדוש הלבנה, ולמען לא ייחסו לה אלקות בא בו חטאת לכפר על ההרהור ההוא, ובא בו לה' כמו שבאר הר"ם פ' מ"ו משלישי¹⁰² כתב וז"ל, וכאשר חשש שידמו בשעיר ראש חודש שהוא קרבן ללבנה כמו שהיו עושים המצרים (מהקריב) [שמקריבים] ללבנה בראשי חדשים, באר לנו שזה למצות ה' לא ללבנה. ואין לחוש זה החשש בשעירי הרגלים ולא בזולתם אחרי שהימים ההם אינם ר"ח ואין להם סימן טבעי יבדילים, אבל התורה נתנה אותם בהסכמה, אבל ראשי חדשים של לבנה [אינם] מהנחת התורה, והאומות היו מקריבים בהם (לריח) [לירח] כמו שהיו מקריבים [לשמש] בעת זריחתו, ובעת באו במעלות ידועות כמו שהתפרסם בספרים ההם¹⁰³, ומפני זה חדש הלשון בזה השעיר ונאמר בו "לה" להסיר המחשבות ההן הנתלות בלבבות ההן החולים חליים נאמנים ע"כ.

ונשוב לבאר ענינו, כבר בארנו מה שצריך בו חטאת לכפרה, וכבר באר הר"ם טעם למה נאמר בו לה' מה שאין כן בשעירי רגלים, ויראה לי שמפני שברגלים היו מתקבצין כלם, היה בא במוסף חטאת לכפר על קצת מאמיני דעות בלתי אמתיות, מפני היותם במעלות ידועות מזריחת הלבנה, ומפני זה צריך בו חטאת אבל אין צריך בו לה' כמו שצריך בר"ח כמו שבאר הר"ם, ואשר יחזק כונתי זאת כי בקרבן יום הכפורים אעפ"י שהיה בו חטאת לא נאמר בו חטאת, כאשר אינו במעלה. ואעפ"י שיש טעם אחר בענין בכורים¹⁰⁴ במה שלא נאמר בו "חטאת" כמו שנבאר במקום המצוה¹⁰⁵, ושבת איננו יום ידוע, ולא קבוץ הכל כמו ברגלים מפני זה לא בא בו חטאת, זה מה שיראה לנו בענין זה. אמנם בענין היעודים לעתיד בקרבנות¹⁰⁶ הוא לפי המכוון בקרבנות שהכל ידעו את ה' ובכל מקום מוקטר מוגש לשמו¹⁰⁷, ונאמר בהגדה¹⁰⁸ שכל הקרבנות עתידין ליבטל חוץ מקרבן תודה וזה מבואר הכונה.

וראיתי להביא הנה ענין בנין המזבחות והקרבת הקרבנות והקמת מצבות כמה שנמצא שהיו עושין קודם מתן תורה לפי הקבלה ולפי מה שנמצא בתורה, אמרו רביתינו¹⁰⁹ שאדם הראשון הקריב קרבן, ואמרו¹¹⁰ ששור שהקריב אדם הראשון קרן אחד היה לו במצחו. קין הביא מנחה מפירות האדמה¹¹¹, ואמרו רביתינו¹¹² שזרע פשתן היה ולא שעה ה' אל מנחתו. נח כאשר יצא מן התיבוז היילה עולות מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור¹¹³, ואברם כאשר נראה לו השם בנה מזבח, ולא תמצא שם הקרבת קרבן אלא ויבן מזבח לה'¹¹⁴, וכן כאשר ישב באלוני ממרה תמצא¹¹⁵ ויבן שם מזבח, ולא תמצא בשום מקום הקרבת קרבן עד העקדה שהקריב האיל תחת בנו וקרא שם המקום ה' יראה¹¹⁶, ויעקב

102 מו"נ ח"ג פמ"ו (עמ' שפז). 103 הזכירם שם ח"ג פכ"ט. 104 ביוה"כ פנחס כט יא: מלבד חטאת הכפורים וגו', אבל בשאר מיעדים ור"ה נאמר ושעיר חטאת אחד לכפר וגו' 105 שם כח ל ובימים הכפורים וגו' שעיר עזים אחד לכפר וגו' ולא נזכר שם חטאת. 106 לקמן עשין מד. 107 בנבואת יחזקאל פמ"ג פמ"ה ופמ"ו. 108 מלאכי א יא. 109 תנחומא אמור יט, ויקיר ס ז. 110 עבודה זרה ח א. 111 שם ושבת כח ב. 112 בראשית ד ג. 113 תנחומא בראשית ט. 114 בראשית ח כ. 115 שם יב ז וז"ל: ויבן שם מזבח לה'. 116 שם יח. 117 שם כב יד.

במראה הסולם¹¹⁸ לקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה ויצוק שמן על ראשה וקרא אותו בית אלקים, וכן כאשר בא שלם עיר שכם הציב מזבח ויקרא לו אל אלקי ישראל¹¹⁹, ואחר מעשה דינה אמר לו אלקי¹²⁰ קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח לאל וגו', ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלקי הנכר וגו' ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח וגו'. וכשנראה לו בבאו מפדן ארם¹²¹ ויברך אותו ויאמר לו אלקים שמך יעקב לא יקרא וגו' ויאמר לו אלקים אני אל שדי פרה ורבה וגו' ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה וגו' ויעל מעליו אלקי¹²² וגו' ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר¹²³ אתו וגו'¹²⁴, וכאשר נתבאר¹²⁵ על בנו¹²⁶ כתב ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק ויאמר אלקי לישראל במראות הלילה וגו', ויאמר אנכי האל אלקי אביך אל תירא מרדה וגו', אנכי ארד וגו', ואחר מלחמת עמלק תמצא באדון הנביאים¹²⁷ ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי. ונאמר בהגדה¹²⁸ אמר להם משה לישראל הנס הזה שעשה לכם הקב"ה בשבילו עשה, למען שמו עשה, שלא היו ראויין באותה שעה לאותו נס. וראיתי להביא הנה מה שנאמר בענין ההוא במלחמת עמלק¹²⁹ והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל¹³⁰ וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא¹³¹ כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין לבם לאביהם שבשמים היו מתגברין ואם לאו היו נופלין. ויהי ידיו אמונה עד בא השמש¹³² שהיו¹³³ מחשבין את השעות באצטרוגליא מה עשה משה העמיד גלגל חמה ולבנה וערבב שפתותיהם¹³⁴, שנ' שמש ירח עמד זבולה, וכל זה קודם מתן תורה.

אמנם נשוב לענין הקרבנות, אחר מתן תורה נאמר¹³⁵ ואל משה אמר עלה אל ה' אתה ואהרן וגו' ונגש משה לבדו וגו', ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' וגו'. ויכתוב משה את כל דברי ה' וגו', ויבן מזבח תחת ההר ושתיים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים, ויקח משה חצי הדם וישם באגנות וחצי הדם זרק וגו'. ונאמר בהגדה¹³⁶ כי מי בשחק יערוך לה' ידמה לה' בבני אילים¹³⁷, אמר הקב"ה אלו הייתי מבקש קרבן לא הייתי אומר למיכאל שהוא אצלי שיקריב לי קרבן, וממי אני מבקש קרבן מישראל, ובסוף מנחות¹³⁸ לעולם זאת (אומרת) על ישראל¹³⁹ זה מזבח בנוי ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן, ר' יוחנן אומר אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה, מעלה עליהם הכתוב כאלו נבנה בית המקדש בימיהם.

וראיתי לכתוב הנה מה שכתב אחד מחכמי ישראל למלך הכוזר על ענין

118 בראשית פרק כח יח. 119 בראשית פרק לג כ. 120 בראשית שם לה א. 121 שם לב כט. 122 שם לה יא. 123 צ"ל: נתבשר, כלומר שנוע לו שיוסף עוד חי. 124 שם מז א. 125 שמות יז יד. 126 תנחומא בשלח כח. 127 ר"ה כט א. 128 שמות יז יא. 129 לפנינו: אלא לומר לך. 130 שם שם יב. 131 מכאן בתנחומא שם. 132 צ"ל: שעותיהם. 133 חבקוק ג יא. 139 שמות כד א. 140 תנחומא צו א. 141 תהלים פט ז. 142 קי א. 143 פסוק דהיי"ב ב ג.

הקרבנות¹⁴⁴. אמר הכוזרי ארצה עתה שתקרב לי מה שקראתיו בקרבנות ממה שיקשה על השכל לקבלו, ממה שאמר¹⁴⁵ את קרבני לחמי לאישי ריח ניחוחי, ואמ' על הקרבנות כי הם קרבן לה'¹⁴⁶ ולחמו וריחו. אמר החבר מה שאמר "לאשי" מִיִּשְׂרָאֵל כל קשה, הוא אומר כי הקרבן הוא והלחם והריח ניחוח אשר הם מיוחסים¹⁴⁷ לאשי, ר"ל האש הנפעלת לדבריו ית', אשר מאכלה הקרבנות, ואח"כ יאכלו הכהנים שאר חלקה, והכונה בזה תקון הסדר כדי שיחול בו המלך חול גדולה לא חול מקום¹⁴⁸, ושים דמיון הענין האלקי הנפש המדברת החולה¹⁴⁹

[134547]

144 הכוזרי מאמר שני פכ"ה"כו. 145 במדבר כח ב. 146 לפנינו: קרבן לה'. 147 שם: מיוחסים [אלי אמנם הם] לאשי. 148 והכונה במצוה זו היא עריכת הסדר הדרוש למען שכון המלך במקדש, לא שכינת מקום כי אם שכינת מעלה. 149 לפנינו: החלה, וצריך לתקן: החונה. כלומר קח לך למשל, את הנפש המדברת השוכנת בגוף חמרי בהמי. וכיון שדברי הכוזרי קשים להבנה אעתיק כאן את פירושו כפי שהוא בתרגומו של ד"ר אבן שמואל :

די לי במה שאמרת בענין זה. ועתה אבקש ממך כי תביני כל אשר קראתי בתורה על הקרבנות — דבר שקשה על השכל לקבלו — למשל, מה שנאמר : „את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי“ — האין פרוש הדברים כי הקרבנות קרבנות לה' הם והם לחמו וריח ניחוח לו. אמר החבר: מה שאמר הכתוב: „לאשי“ מתרץ כל קושיה, כאילו אמר: הקרבן הוא והלחם, ו„ריח הניחוח“ המיוחסים אלי אינם כי אם ל„איש“ — זאת אומרת: האש, הנפעלת לפי דבר האלוהי, הקרבנות הם לחמה, ואת שיריהם יאכלו ה„כהנים“. והכונה במצוה זו היא עריכת הסדר הדרוש למען שכון המלך במקדש, לא שכינת מקום, כי אם שכינת מעלה. וקח לך כמשל לענין האלוהי את הנפש המדברת השוכנת בגוף טבעי בהמי — גוף כזה לאחר שנשתחו כחותיו הטבעיים וסדרו כחותיי הנפשיים, הראשיים והמשועבדים להם, סדור אשר הכינו לקראת מצב שלמעלה ממצב הבהמות, נעשה ראוי לשכון בו השכל כמלך, להורות ולהדריך ולהיות עמו כל עוד יתמיד הסדר ההוא, וכאשר יפרע הסדר — יפרד השכל ממנו, והנה הכסיל סבור כי השכל זקוק למאכל ולמשקה ולריחות נעימים, הואיל והוא רואה את השכל מתמיד כל עוד אלה מתמידים ונפרד בהפרדם, אולם הדבר אינו כן כי הענין האלוהי גומל טוב לכל ורוצה בטוב לכל, ובהיות אחד הדברים מסדר ומוכן לקבל את הנהגתו — אין הענין האלוהי מונע אותה ממנו ואינו פוסק מהשפיע עליו אור וחכמה ודעת, אך בהפסד הסדר הנכון אין הדבר ההוא והוא עצמו הולך לאבוד, אולם הענין האלוהי נעלה הוא משתפול בו לאות או יקרהו הפסד.

כל הנוגע ל„סדר העבודה“: המלאכה, והקרבנות וקטרת, והשירה, והמאכל והמשתה — וכל אלה בתכלית הטהרה והקדשה — לא נאמר עליו אפוא „עבודת ה'“ ו„לחם אלהיך“ וכדומה כי אם בהשאלה — להורות כי האלוה מרוצה מן הסדר הטוב בחיי האמה וכהניה ומקבל את מתנותם כביכול ושוכן בקרבם לכבוד להם, אולם הוא עצמו מקדש ונעלה מלהנות ממאכלם וממשתיהם, ואין לחמם כי אם לנפשם.

הלא כן הדבר בעיני המזון בקבה ובכבוד: אם העכול עולה יפה, והצלול שבמזון נתקן בלב, והצלול שבצלול — ברוח החיים, מתקנים הלב והרוח והמח על ידי המזון ההוא, וכן יתקנו גם כלי העכול ושאר האברים על ידי רוחות החיים הזורמים אליהם מן העורקים, מן העצבים ומן הורידים — כללו של דבר כל מזג הגוף כלו יתקן ויוכן לקבלת ההנהגה של הנפש המשכלת, אשר היא עצם נבדל מחמר, הקרוב במדרגה לעצם המלאכים, שעליהם נאמר: „די מדרהון עם בשרא לא איתוהי“, ואז תשכן הנפש בגוף, שכינת ראשות והנהגה, לא שכינת מקום, אם כי היא אינה אוכלת במזון ההוא כלל, כי נעלה היא מזה. והנה הענין האלוקי חל רק על נפש המקבלת את השכל, והנפש הזאת אינה מתחברת כי אם ברוח חיים חם טבעי, ורוח זה אי אפשר לו בלא מקור, בו יתקשר כהתקשר הלהבה בראש הפתילה — והנמשל

לפחילה במשלנו הוא הלב. הלב זקוק לחומר אחד — לדם, והדם אינו מתהווה כי אם על ידי כלי העכול — הוא צריך אפוא לקבה ולכבד ולאברים המשמשים אותם; וכן צריך הלב לראה ולגרונו ולאף ולסרעפת, ולשריר המניע את שריר החזה, המסייע לפעלת הנשימה, המעמירה את מזג הלב על תקנו בעזרת האויר הנכנס והאד היוצא. וכן צריך הגוף, לשם הרחקת מותריו המזון, לכלים של כחות דוחים ולכלי הפרשה — ומכל אלה שהזכרנו כאן נהיה עקר הגוף. אולם הגוף זקוק גם לכלים אשר יעבירוהו ממקום למקום בבקשו את הדריש לו ובכרחו מן המזיק לו ולכלים אשר בהם ימשך אליו דברים או ירחיק מלפניו דברים — וכך הוצרך לידים ולרגלים. וכן הוצרך הגוף ליועצים אשר ילמדוהו להבחין בין הדברים ויודיעוהו ממה לירא ולמה לצפות, וידעו וירשמו לפניו ויזכירו לו מה שעבר, למען יזהר בעתיד מזה ויצפה לזה; ולשם כך הוצרך הגוף לחושים חיצוניים ופנימיים — ומקום משכן החושים האלה הוא הראש, אך נשענים הם גם על הלב ומתחזקים בו. הגוף כלו מסדר אפוא סדר העולה כלו בהנהגת הלב, אשר הוא המשכן האמתי של הנפש — ואם אמנם הנפש שוכנת גם במת, אין זאת כי אם שכנת משנה באמצעות הלב.

בדומה לזה סדרה האמה החיה, האלוהית כדבר יהושע: "בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם". בכל עת אשר רצה האלוה באמה נפעלה האש ברצונו, והיה זה לאור כי נתקבלה מנחתם ומתנתם. האש, כידוע, היא הדק והנעלה בגופים אשר מתחת גלגל הירח, אך המקום בו נפלה האש היה בשומן חלבי הקרבנות ובאדיהם ובעשן הקטרת והשמינים — כי זה מנהג האש: אינה נאחזת כי אם בשומן ובשמן, כמו שהחום הטבעי מתקשר בדקים שבחלקי הדם השמנוניים — ומפני זה צוה האלוה לעשות את "מזבח העולה" ואת "מזבח הקטרת" ואת ה"מנורה", ו"שמן המאור": את "מזבח העולה" — למען תדבק בו האש הנגלית הידועה; את "מזבח הזהב" — למען האש הנעלמת והדקה יותר; את ה"מנורה" — למען ידבק בה אור החכמה והדעת, ואת ה"שלחן" — למען ידבק בו השפע החמרי וכל הטובות הגשמיות — כמו שאמרו החכמים: "הרוצה שיחכים ידרים והרוצה שיעשיר יצפין" — כל אלה היו כלי שרת לארון ולכרובים, שהם במדרגת הלב, שהראה מרחפת עליו, ואלה אף הם הצרכו לכלי שרת ולכלי שמוש, והם הכיור וכנו, ומלקחים, ומחתות וקערות, וכפות ומנקיות, וסירות ומזלגות, ועוד. כל אלה הצרכו לשמירה בתוך המשכן והאהל ומכסהו. ועל כלם שמרה חצר המשכן, היא וכליה.

ולכלם היה צרך בנושאים, ולעבודות אלה בחר האלוה בבני לוי, כי הם היו הקרובים אליו. ביחוד משעת מעשה העגל — כמה שנאמר: ויאספו אליו כל בני לוי. בנכבד בבני לוי, באלעזר, בחר האלוה לתת בידו את הדברים החשיבים והעדינים ביותר — ככתוב: ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן — שמן המאור וקטרת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה — כל אשר דבקה בהם האש הדקה ואור החכמה והדעת, ואף אור הנבואה — על ידי האורים ותמים. ובידי הנכבדה במשפחות הלויים, אחרי אלעזר, הלא היא משפחת בני קהת, מסר את נשיאת הכלים הפנימיים של המשכן: הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וכלי הקדש אשר ישרתו בהם, ועליה נאמר: כי עבודת הקדש עליהם — בכסף ישאור; הלא כן הדבר גם בגוף: האברים הפנימיים אשר בו, אין להם עצמות אשר תסיענה בנשיאתם, רק הכחות הפנימיים ורוחות החיים נושאים אותם על כל הדבק בהם. ולמשפחה הבאה אחרי משפחת קהת, לבני גרשון, מסר האלוה את נשיאת הכלים הרכים החיצוניים כגון: יריעות המשכן, ואהל מועד ומכסהו, ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה; ולמשפחה שאחריה, לבני מרי — את נשיאת הכלים הקשים: קרסיו וקרשיו, בריחיו, עמודיו ואדניו; שתי המשפחות האלה נסתיעו בנשיאתם על ידי עגלות, כפי משאן: שתי העגלות לגרשון, וארבע העגלות למרי כפי עבודתם. כל זה מסדר ומדרג לפי החכמה האלוהית.

ואין אני טוען ואומר בהחלט — חלילה לי מאל — כי כונת העבודה הזאת היא הסדר הזה אשר אמרתי — להפך אל נכון נעלם הדבר ונעלה מזה — אומר אני: תורת האלהים היא, ומי שקבלה בתמימות, בלי התפלפלות ובלי התחכמות, מעלה הוא מן המתחכם והחוקר; אך מי שנטה מן המדרגה העליונה הזאת אל המחקר מוטב לו כי יבקש טעם לדברים האלה אשר

בגוף טבעי בהמי, כאשר נשתו טבעיו ונסדרו כוחותיו העליונים והתחתונים סדור נכון לענין יותר נעלה מענין הבהמות, היה ראוי שיחול מלך השכל¹⁵⁰ אצלו להורות אותו ולישרו ולהתחבר לו כל עת שישב¹⁵¹ הסדר ההוא. וכאשר יפסד הסדר יפרד ממנו. ובמדומה לכסיל, כי השכל צריך למאכל ולמשתה ולריח, בעבור שהוא רואה אותו כי הוא מתמיד בהתמדתם [ונפרד בהפרדם. ואיננו כן, אכן הענין האלקי מטיב לכל, רוצה הטוב לכל, ובעת שיסדר דבר ויכוין לקבול הנהגתו, ולא ימנע ממנו לאצול עליו אור וחכמה ודעת, וכאשר יפסד סדורו לא יקבל האור, ויהיה הפסדו. והתעלה הענין האלקי מהשיג אותו שנוי או הפסד. בכל מה שיש בסדר העבודה מהעבודות והקרבנות וההקטרה¹⁵² והזמירות והמאכל והמשתה, על תכלית הטהרה והקדושה נאמר¹⁵³ בהם עבודת ה' ולחם אלקיך וזולת זה (מאכל), והכל כנוי לרצונו כסדר הטוב באומה והכהנים וקבול מנחתם על דרך הדמיון, וחולו אצלם לכבוד להם, הוא נעלה ונקדש מן ההנאה במאכלם ובמשתיהם אך מאכלם לנפשותם. כמו שעכול האצטומכא והכבד כאשר יהיה נתקן, ואחר כך יתקן הצלול ממנו בלב, והצלול שבצלול הרוח יתקן הלב והרוח והמות במזון ההוא, ויתקנו ג"כ כל[ני] העכול ושאר האברים ברוחות ההולכות אליהם מן הדפקים והעצבים והורידין. וכללו של דבר שיהא המזג כלו מתוקן ויהיה מזומן לקבול הנהגת הנפש המדברת, אשר היא עצם נפרד קרוב לעצם המלאכים שנ' בהם¹⁵⁴ די מדרהון עם בשרא לא איתוהי ויחול בגוף חול מלכות והנהגה לא חול מקום, והיא [לא] נהנית מן המזון ההוא במאומה, כי הוא נעלה ממנו. והענין האלקי לא יחול כי אם בנפש מקבלת שכל, והנפש לא תתחבר כי אם ברוח חם טבעי, אי אפשר לו בלתי מקור שיקשר בו כהקשר הלהב באש¹⁵⁵ הפתילה, ודמיון הפתילה הוא [הלב, והלב] צריך אל משך הדם, והדם לא יהיה כי אם בכלי העכול, על כן הוצרך אל האצטומכא וכבד ושמשיהם, וכן יצטרך הלב אל הריאה והגרונ והאף והקרום והמיתר המניע למיתר החזה לעבדת הנשימה, להשוות מזג הלב באויר הנכנס והעשן היוצא, והוצרך לבער מותרים המזונות אל כלים מכוחות דוחות וכלי היציאה והשתן, והיה הגוף מכל אשר זכרנו. והוצרך אל העתקת הגוף ממקום למקום לבקש מה שצריך אליו ולברוח ממה שיזיקהו, וכלים שיביאו וידחו מעליו, והוצרך אל הידים והרגלים, והוצרך אל יועצים מכירים¹⁵⁶ מתרים במה שירא ממנו ויקוה אותו, יודעין מה שהיה,

יסודם בחכמה האלוהית מאשר יעזבם לסברות רעות ולספקות המביאים את האדם לאבדון. אמר הכוזרי: הפלאת להמשיל משלך, החבר אולם על הראש וחושיו עדין לא שמעתי משל בדברך, ואף לא על שמן המשחה.

אמר החבר: אכן, שורש החכמה, הלא הוא עשרת הדברות, מפקד בארון, אשר הוא במדרגת הלב, ושלוחותיו הן דברי ספר התורה, שהושם בצד הארון — ככתוב: „ושמתם אתו מצד ארון ברית ה' אלהיכם“. פה המקור לשתי החכמות: חכמת התורה, שנושאהי הם הכהנים, וחכמת האלוהות, שנושאהי הם הנביאים. אלה ואלה היו יועצים נבונים לאמה ומוכיחיה וכותבי זכרונותיה — הם הם ראש האמה.

150 לפנינו: השכל המלך. 151 לפנינו: אשר ישאר. 152 שם והקטורת. 153 צ"ל עד שנאמר. 154 דניאל ב יא. 155 צ"ל: בראש. 156 לפנינו חסרה תיבה זו.

כותבין ומוכירין מה שעבר ליזהר מכמוהו ועתיד¹⁵⁷ או לקוותו, והוצרך אל החושים הנראים הנסתרים¹⁵⁸, והיה הראש מחניהם בעזרת הלב והמשכתו, והיה הגוף כלו מסודר אחר שב להנהגת הלב שהוא המחנה הראשון לנפש, ואם תחול המוח הוא חול שני במצוץ הלב, וכן נסדר החיות האלקיות, כאשר אמר יהושע¹⁵⁹ בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם, נפעלה האש בחפץ אלקי' ברצותו באומה, והיתה אות קבול מנחתם ותשורותם, כי האש ההוא הדק הנעלה מכל אשר תחת גלגל הירח מהגופות, והיה מקום חולה שומן חלב הקרבנות ועתה ועשן הקטרת והשמנים, כדרך האש אשר איננה נתלית כי אם בשן¹⁶⁰ וכושמן, כחום הטבעי אשר נתלה בדק השמן מהדם, וצוה ית' במזבח העולה ומזבח הקטרת והמנורה, ואחר כן העולות וקטרת הסמים ושמן המאור ושמן המשחה, מזבח העולה להדבק בו האש הנראית הגלויה, ומזבח הזהב לאש היא יותר קלה ודקה, אבל המנורה להדבק בה אור החכמה והדעת, והשלחן להדבק הטובות הגופניות, כמו שאמרו רבותינו¹⁶¹ הרוצה להתחכם ידרים הרוצה שיתעשר יצפין וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום, וכל אלו עבודות לארון ולכרובים, אשר הם במעלת הלב והריאה מרחפת עליו, והוצרך לאלה כלים ושמשים כמו הכיור וכנו ומלקחים ומחתות וקערות וכפות ומנקיות וסירות ומזלגות וזולת זה, והוצרך אל דבר שישמור אותם המשכן והחצר¹⁶² ומכסהו, ולשמור הכל חצר המשכן וכליו, והוצרך אל נושאים לכל אלה, ובחר האלקי' לאלה "בני לוי" בעבור שהם הקרובים, כל שכן מעת העגל שנ' בהם¹⁶³ ויאספו אליו כל בני לוי ובחר בגדול¹⁶⁴ שבהם והוא אלעזר [הכהן, והוא נושא] לגדול שבדברים והדק שבהם, כמו שאמר¹⁶⁵ ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המשחה וקטרת הסמים ומנחת התמיד ושמן המאור וגו', אשר אלה שנתלתה בהם האש הדקה ואור החכמה והדעת, ועוד אור הנבואה באורים ובתומים, ולגדולה שבכתות הלויים אחריו והם "בני קהת" [ל]שאת האברים הפנימיים הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וכלי הקדש אשר ישרתו בהם¹⁶⁶, ובהם נאמר¹⁶⁷ כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו, כאשר אין לאברים הפנימיים עצמות שעוזרים על נשיא(ו)תם, אבל הכחות והרוחות נושאים אותה במה שדבק בהם, ולמי שתחתם מהלויים והם בני גרשון נשיאת האברים הדקים¹⁶⁸ החיצונים יריעות המשכן ואהל מועד ומכסהו ומכסה התחש ומסך¹⁶⁹, ולמי שתחתם והם בני מררי [ל]שאת האברים הקשים קרשיו בריחיו עמודיו ואדניו¹⁷⁰, ונעזרו שתי הכתות בנשיאתם בעגלות כמו שאמר¹⁷¹ שתי העגלות לבני גרשון וארבעת העגלות נתן לבני מררי כפי עבודתם, כל זה כסדר ותבונות חכמה אלקית, ואיננו גוזר חלילה שהכונה מהחכמה¹⁷² הזאת הוא הסדר אשר זכרתיו, אבל מה שהוא נפלא ונעלה ושהיא תורה מאת האלקי' ית', ומי שקבלה קבול שלם מבלי שיתחכם בה [בשכלו הוא מעולה ממי שיתחכם בה], וחקר אך מי שנטה מהמדרגה העליונה היא אל המחקר, טוב שיוציא בהם מוצאי חכמה,

157 צ"ל: לעתיד. 158 צ"ל: והנסתרים. 159 יהושע ג ו. 160 כ"ב כה ב. 161 לפנינו: והאוהל. 162 שמות לב כו. 163 לפנינו: בנכבר. 164 במדבר ד טו, והובא בשיבוש. 165 במדבר ג לא. 166 שם ז ט. 167 שם: הרכים. 168 במדבר ד כו. 169 שם לא, לפנינו: קרסיו. 170 שם ז וית. 171 שם: מהעבודה.

משיעוזבם מסברות רעות ולספקות המביאות אל האבדון. אמר הכוזרי¹⁷² הפלאת החבר במה שדמית אלא שהראש וחושיו לו שמעתי לו דמיון ולא לשמן המשחה. אמר החבר, אמת הוא ששורש החכמה מופקד בארון אשר במעלת הלב, והם¹⁷³ עשרת דברים ותולדותם, והוא התורה מצדו כמו שאמר¹⁷⁴ ושמתי אותו מצד ארון ברית ה', ומשם תצאנה שתי החכמות חכמת התורה [ונושאהי הכהנים] וחכמת הנבואה ונושאהי הנביאים, והמה היו כמו היועצים המכירים המזהירים את האומה והמוכירין והכותבים, והם ראש האומה ע"כ.

ואעפ"י שכבר כתבנו לפי דעתנו מה שיש בו די בכונת הקרבנות, ראיתי לכתוב הנה מה שהיה מוסכם זה ימים עם חברנו¹⁸⁰ מענין הקרבנות, שמשל הקרבנות הם על דרך מלך עם משרתיו. ואמרנו שהתמידים וענין המוספים, כמו שנהוג להקריב קרבנות למלך שתי סעודות ביום, וביום מועד יוסיפו לו מנה יפה, וזה המין הראשון בקרבנות, וזה בא מכלל העם. המין השני, שהיחידים לפי הערתם ונדיבותם ישלחו קרבנות ומנחות אל המלך לבלתי סבה רק לאהבתו, ולפי זה הדרך בא מנהג הנדבות, החלק השלישי, אם חטאו למלך או חטא מנהיגהם, ישתדלו כלם להקריב קרבנות לרצותו, ובדרך זו באו שעירי עבודה זרה כאשר שגגו בית דין והורו בע"ז, מביא כל שבט פר ושעיר. וכן כאשר חטא היחיד ישתדל להקריב קרבנות לו לכפר פניו במנחה, ובדרך זו באו חטאות ואשמות ליחיד. המין הרביעי, כאשר עמד איש זמן רב לא ראה פני המלך, בסבת מה, או מאשר איננו ראוי לבא בהיכל המלך בעת שיהיה ראוי לבא, יקדים פניו בקרבנות, ובדרך זו באו קרבן זב וזבה ויולדת ומצורע, עם ההערה במצורע ויולדת שמקריבין קרבנות להודות לשם שהצילם מן הפגעים. גם במצורע ויולדת באו הקרבנות לכפרה כי מה שאמרו רבותינו¹⁸¹ שהצרעת בא על לשון הרע, וזה אמת, מצד מה כי ידוע כי המדות עושות רושם בלחות, וידוע כי לשון הרע הוא חולי בנפש מליחה ארסיית רעה, כי רוע התכונה ההיא, ולכן תחדש היותר רע שבחלאים. וכן אמרו¹⁸² ביולדת שאי אפשר שלא תחטא בשפתיה מרוב הצער. ומפני שכלל הקרבנות הערה לתשובה ולהתעורר אל המעשים הטובים, אמרו רבותינו¹⁸³ שהעולם עומד בסבת הקרבנות, כי עיר פרא אדם יולד¹⁸⁴ ואי אפשר שהאדם בתחלת עניינו ישכיל ויבין הענינים, אך לפי המעשים שיעשו אם לטוב או הפכו ימשכו כונת הלב, ואין ספק כי כל עושה מעשה ישתדל לדעת לאיזה תכלית יגיע המעשה ההוא¹⁸⁵. ומפני זה כשבטלו הקרבנות תקנו תפלות כנגד תמידין¹⁸⁶. שבדבור ההוא¹⁸⁷ יהיה ג"כ הערה לעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו¹⁸⁸, כי מי שישים כונתו בתפלה יסתכל בשלשה דברים שאמרו עליהם רבותינו¹⁸⁹ שהמסתכל בהם אינו בא לידי עברה. ומכאן נתבאר שכונת הקרבנות

172 הכוזרי שם פכ"ז כח. 173 שם ושם. 174 דברים לא כו: ושמתי. 180 ל"מ כעת עליהם. 181 ערכין סו ב. 182 נדה לא ב. 183 ע"י תענית כו ב, אבות פ"א מ"ב ועוד. 184 איוב יא יב. 185 רעיון זה בנוי על דברי המו"נ ח"א פל"ד בסבה השנית כי האדם לא נתן לו שלמתו האחרון בתחלה, אבל השלמות בו בכח והוא בתחלתו נעדר הפעל ההוא ועיר פרא אדם יולד. 186 ברכות כו ב. 187 כלומר על ידי התפילות. 188 ע"פ ישעיה נה ז. 189 אבות פ"ב מ"א.

ג"כ לזה הענין להתעורר בפחיתות חמרו, והיות חמר האדם הקרוב כחמר שאר בעלי חיים הקרוב, ובראותו סוף בהמה לשחיטה¹⁹⁰, יבין וישכיל כי סוף כל אדם למות¹⁹¹, ובראותו איך בא הצווי בחלקי הקרבנות לעשותם, ישים אל לבו מן המצוה, וישכיל מן מוצא דבר, כי גדול הוא על כל אלקי נפלאים מעשיו, ואז יצליח את דרכיו ואז ישכיל.

המצוה ל"ח שיקריב כהן גדול בכל יום מנחה בבקר ובין הערבים¹.
ונקראת חבתי כהן גדול², ונקראת גם כן מנחת כהן משיח³ שנאמר:
זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה'. וכונת מצוה זו לכ"ג להיות לו הערה בכל יום לעבודת ה' ית', וכשהוא מקריב הקרבן היותר פחות שבכל מיני הקרבנות הוראה לו שלא יתגאה על שררותו ואדונו⁴. וענין מצוה זו⁵ שהיה מביא עשרון שלם ומחלקו⁶ בחצי עשרון שבמקדש⁷, ומביא ג' לוגין של שמן⁸, ובילל הסלת בשמן⁹, וחולט אותה ברותחין¹⁰, וילוש מכל חצי עשרון שש חלות נמצאו י"ב חלות¹² וא' א' היו נעשות¹³, כיצד עושה מחלק הג' לוגין ברביעית שבמקדש, רביעית לכל חלק¹⁴, ואופה החלה מעט ואח"כ קולה אותה על המחבת בשאר הרביעית בשמן שלה¹⁵ ואינו מבשלה הרבה¹⁶, ואחר חולק כל חלק¹⁴ לשנים באומד, כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב¹⁷, ולוקח החציין וכופל כל אחת מהן לשנים¹⁸, ומקריב החציין עם חצי קומץ לבונה¹⁹ בבקר, והחצי הנשאר עם חצי קומץ לבונה בערב, ושתייהן כליל לאישים.

המצוה ל"ט להקריב קרבן מוסף ביום השבת¹ שנ' 2 וביום השבת שני כבשים וגו'. כבר בארנו³ שבמוסף שבת לא נכתב בו חטאת, ובארנו הכונה. גם בקרבן שבת לא בא מספר שבעה כבשים, ולא פר ואיל כמו שבא במוספי ראשי חדשים ורגלים⁴. ואפשר שהכונה בזה כי במספר השבעה שהיו לשם, בא לבטל אמונת הקודמים בעבודתם למשרתים, ופר ואיל אפשר שזה מפני שהיו עובדים לטלה או לשור, וזה היה מורגל אצלם⁵. ונאמר בהגדה⁶ בתבנית שור⁷ כתבנית שור של למעלה, ובילמדנו בפ' אמור אל הכהנים⁸ שור או כשב⁹ למה (א"ר) [אמר] שיקריבו שור לכפר על תבנית שור, שנ' 10 הסולח לכל עוניכי.

190 אבות פ"ב מ"א. 191 ברכות יז א.

לח. 1 סהמ"צ לר"מ עשין מ, רמב"ם תמידים ומוספין פ"ג הי"ח, מעשה הקרבנות פי"ב ה'כ"ד. 2 מנחת ח א ועוד. 3 זבחים מג א ועוד. 4 ויקרא ו יג. 5 ע"י החינוך מצוה קלו. 6 לשון הרמב"ם מעה"ק שם. 7 מנחות ז ב. 8 שם פז ב. 9 שם נא א. 10 שם עד ב. 11 תו"כ צו פ"ד הי"ו. 12 מנחות עז א. 13 ע"י כסף משנה רמב"ם שם. 14 ברמב"ם: חלה, מנחות פח ב. 15 בכ"מ: בשאר רביעית השמן שלה. 16 מנחות ז ב, ירוש' שקלים פ"ז הי"ג. 17 רמב"ם שם וע"י השגות הראב"ד. 18 מנחות עה ב. 19 שם קח א.

לט. 1 סהמ"צ לרמב"ם עשין מא. 2 במדבר כח ט. 3 למעלה מצוה לו. 4 ע"י רבנו בחיי במדבר שם. 5 ע"י אבן עזרא דברים ד כ, רמב"ן שמות יב כג, ויקרא א ט, ודרשתו תורה תמימה (מהדו' שעוול עמ' קעא) ודרשתו לראש השנה (שם עמ' רכא). 6 מדרש שוחר טוב מו' קו ו. וע"י מכילתא בשלח מסכתא ב פ"ו שה"ש פ"א פסוק לססתי ג. 7 תהלים קו כ. 8 תנחומא אמור טז. 9 ויקרא כה כו. 10 תהלים קג ב.